

<https://doi.org/10.28925/2412-2491.2024.225>
УДК 81`25

СУЧАСНІ ТЕОРІЇ КОМІЧНОГО У СВІТЛІ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД

Євтушевська Ю.Ю.

Київський національний лінгвістичний університет
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-5818-4768>
yuliiiev@gmail.com

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

Статтю присвячено висвітленню та систематизації сучасних теорій дослідження комічного як культурно-специфічного явища у рамках міждисциплінарних студій. Комічне як цікаве та багатогранне явище викликає інтерес у дослідників ще з античності. Проте визначення поняття “комічного” та його приналежність до певної наукової дисципліни і на сьогодні становлять для науковців певні труднощі. У світлі сучасних студій дослідники надають перевагу вивченню цього феномену на перетині декількох наук із залученням теоретичної бази таких дисциплін як лінгвістика, культурологія, когнітивістика, прагматика тощо. У статті проаналізовано та визначено доцільність застосування підходу сучасних теорій у дослідженні комічного з огляду на його комплексність та культурну обумовленість саме на матеріалі художніх текстів та їх перекладів. З’ясовано, що для найбільш плідного дослідження механізмів виникнення та специфіки відтворення даного явища у художньому перекладі необхідне проведення досліджень на перетині перекладознавства та інших дисциплін, об’єктом дослідження яких є комічне. Обґрунтовано доцільність застосування до вивчення даного комплексного та культурно обумовленого явища у художніх текстах міждисциплінарного підходу та окреслено основні його переваги. У статті висловлено припущення, що результати такої міждисциплінарної співпраці можуть стати підґрунтям для більш глибокого перекладознавчого аналізу комічного. Такий аналіз дає можливість охопити різні рівні дослідження цього явища і вийти на нові перспективи вивчення природи комічного в художніх текстах та стратегій його відтворення у художньому перекладі. У зв’язку з тим, що труднощі, які постають перед перекладачем художнього тексту при відтворенні гумору на сьогодні науковці не розглядають як суто мовну проблему, виникає необхідність розгляду комічного у художніх текстах із врахуванням механізмів творення даного феномену і його культурної специфіки. Дослідження становить внесок у розвиток сучасної теорії художнього перекладу, результати дослідження

можуть бути використані у викладанні теоретичних та практичних курсів перекладу.

Ключові слова: художній текст, переклад, комічне, гумор, культура, міждисциплінарний підхід.

Yevtushevska Y.Y. The Modern Comic Theories in the Light of Literary Translation: a Multidisciplinary Approach

The article investigates and systematizes modern theories of comic as a culturally specific phenomenon based on multidisciplinary approach. The comic as an interesting and multifaceted phenomenon has been of interest to researchers since antiquity. However, defining the concept of “comic” and its belonging to a certain scientific discipline still poses certain difficulties for scientists. In the light of modern studies, researchers prefer to study this phenomenon at the intersection of several sciences with the involvement of the theoretical base of such disciplines as linguistics, cultural studies, cognitive studies, pragmatics, etc. The article analyzes and determines the expediency of applying the approach of modern theories in the study of the comic in view of its complexity and cultural conditioning, specifically on the base of literary texts and their translations. It was found that for the most successful study of the mechanisms of emergence and the specifics of the rendering of this phenomenon in literary translation. It is necessary to conduct research at the intersection of translation studies and other disciplines, the object of which is the comic. The article suggests that the results of such interdisciplinary cooperation can become the basis for a more in-depth translational analysis of the comic. Such an analysis makes it possible to cover different levels of research on this phenomenon and to open up new perspectives for the study of the nature of the comic in literary texts and the strategies of its rendering in literary translation. Due to the fact that the difficulties faced by the translator of a literary text when rendering humor are not considered by scientists as a purely linguistic problem, there is a need to consider the comic in literary texts, taking into account the mechanisms of creation of this phenomenon and its cultural specificity. The research contributes to the development of the modern theory of artistic translation, the results of the research can be used in teaching theoretical and practical translation courses.

Key words: literary text, translation, comic, humor, culture, multidisciplinary approach.

Постановка проблеми, актуальність. У зв'язку зі зміною наукової парадигми сучасного перекладознавства, коли традиційні підходи до вивчення художнього перекладу поступаються новим, когнітивно-дискурсивним та культурноорієнтованим підходам, а переклад визначають як акт міжкультурної комунікації, певною мірою “культурний трансфер”, проблема вивчення такого явища як комічне та особливостей його відтворення у художніх текстах постає у новому світлі.

Відтворення комічного у художніх текстах на сьогодні не розглядається перекладознавцями як суто лінгвістичний виклик, оскільки такі дослідження не розв'язують проблему адекватного відтворення комічного як авторської інтенції. Тож вивчення даного феномену у художньому перекладі потребує нового, міждисциплінарного підходу. Попри

те, що на сьогодні існують численні розвідки, присвячені питанням комічного та гумору, актуальною залишається проблема вивчення природи та визначення поняття комічного, механізмів його створення і стратегій відтворення такого складного культурно-специфічного явища у художніх текстах, з огляду на сучасні підходи до вивчення цього феномену. Таким чином і досі наявна необхідність у систематизації та окресленні основних сучасних теорій комічного, які дозволили б розглянути комічне на різних рівнях та в різних аспектах, а також дискусійним та актуальним залишається питання доцільності застосування до вивчення даного феномену у художніх текстах комплексного підходу із залученням теоретичної та методологічної бази декількох наук.

Аналіз теоретичних джерел. Дослідженням механізмів творення гумору та гумористичного ефекту присвячені наукові розвідки С.Аттардо, Й.Ванделе. Дослідник Д.Делабастіта у своїх працях висвітлював різні аспекти відтворення комічного у перекладі, зокрема типологію лінгвальних засобів вираження комічного та способи його відтворення. Мовні засоби вираження іронії як різновиду комічного досліджував Р.А.Семків. Відтворенню комічного у художньому перекладі на матеріалі німецької мови присвячені праці Р.С.Колесник, на матеріалі німецької та іспанської мови Б.Сантана-Лопез, дослідженням передачі гумору у художньому перекладі на матеріалі англійської мови займалася О.Г.Підгрушна, проблемою творення комічного у певному культурному середовищі займався Т.Унгер. Лінгвокультурну специфіку мовних явищ, зокрема гумору, на матеріалі німецької мови досліджував Р.Є.Пилипенко. Проблеми передачі іронічного смислу у художньому перекладі досліджували Т.Є.Некряч, А.Б. Кам'янець та ін.

Метою статті є висвітлення, систематизація завдяки описовому методу та порівняння завдяки методу компаративного аналізу сучасних підходів до вивчення механізмів творення такого складного явища як комічне, а також визначення, припущення та обґрунтування доцільності застосування даних теорій для дослідження комічного на матеріалі саме художніх текстів та їх перекладів.

Виклад основного матеріалу. Явище комічного, а також споріднені йому поняття "гумор" та "сміх" належать до стародавніх понять історії людства і ще з античності викликають інтерес у дослідників. Проте досі не втрачає дискусійності питання дефініції комічного, зокрема питання

семантичних меж між гумором, комічним, смішним. В історії дослідження цього питання низка науковців послуговувалася надто узагальненою та спрощеною дефініцією комічного, залишаючи поза увагою міждисциплінарну сутність даного явища. Такий підхід можна побачити, передусім, у ранніх дослідженнях, у яких комічне визначають у його широкому сенсі, тобто комічне як протилежне серйозному або трагічному (Preisendanz & Warning, 1976). При тому варто зазначити, що предметом дослідження можуть бути як мінімум три аспекти комічного: комічне як літературний жанр (наприклад: сатира), комічне як риторична фігура (іронія) та комічне як “культурема” (Santana López, 2006, S. 78).

Останнє поняття є особливо актуальним питанням у дослідженнях із художнього перекладу. Оскільки передача комічного як “культуреми” ставить перед перекладачем завдання відтворення передусім культурної специфіки вихідного твору. Як зазначає Х.Вітте, “культуреми – це суспільні феномени, які у вказаній (певній) ситуації можуть розглядатися як релевантна культурна специфіка” (Witte, 2000, S. 168). Тобто це абстрактні одиниці соціальної взаємодії (наприклад: вітання, подяка, компліменти, вибір теми для розмови тощо), які в різних комунікативних актах реалізуються по-різному і є обумовленими соціальними, культурними чинниками, гендером, поколіннями, стосунками між учасниками комунікативного акту тощо (Witte, 2000, S.170).

Подібну думку висловлює також дослідник гумору Т.Унгер. Науковець зазначає, що для кожної культури характерні своєрідні “соціальні, регіональні, національні чи історичні уподобання щодо певних механізмів творення комічного” (Unger, 1995, S. 150). Тобто те, що може сприйматися як комічне для однієї культури, для іншої культури може зовсім таким не бути. Важливим для процесу перекладу може бути і той факт, що у міжкультурному акті завжди відбувається процес сприйняття, інтерпретації та оцінювання іншої культури через безпосереднє порівняння зі своєю рідною культурою.

У рамках інших дисциплін, зокрема у філософії та літературознавстві, “комічне” визначають як “естетичну категорію, яка відображає протиставлення ідеалу та дійсності” (Шинкарук, 2002, с. 277). Щодо теорії перекладу, то науковці є одностайними в думці, що відтворення комічного у перекладі, тим більше у такому творчому та складному процесі, як художній переклад, ставить перед перекладачами завдання не стільки лінгвістичні,

скільки культурологічні. Однак з огляду на комплексність та багатоаспектність комічного дослідники на сьогодні схильні до вивчення цього явища у поєднанні всіх аспектів на перетині декількох наук. Тому комічне як вельми складне, комплексне і багатогранне явище потребує вивчення із залученням теоретичної та практичної бази кількох дисциплін. У цьому світлі слід згадати новітні підходи до дослідження феномену комічного.

У межах сучасних наукових міждисциплінарних студій “комічне” є об’єктом дослідження такої дисципліни, як “Humour Studies (дослідження гумору)”, яка вивчає явище комічного більш поглиблено. Дисципліна Humour Studies лише у 80-х роках знайшла відгук в академічному середовищі. Представники цього дослідницького напрямку послуговуються поняттям з англійської мови “humour”, яке охоплює і всі інші форми комічного (гумор, жарти, іронію тощо). Питання полягає лише в тому, чи в усіх наукових традиціях еквівалент поняття “humour” прийнято використовувати як загальне поняття для позначення всіх форм комічного. Слід також зазначити, що у деяких наукових теоріях між поняттями “комічне” та “гумор” не обов’язково виникають синонімічні відношення, а подекуди можуть виникати навіть певні конкурентні відношення (Santana López, 2006, S. 43).

Остаточно вивчення комічного як окремої дисципліни закріпилося у 1996 році, коли було створено “Міжнародну спілку досліджень комічного”. У межах діяльності цієї спілки науковці підтримують та сприяють дослідженням комічного у міждисциплінарному аспекті із залученням до співпраці вчених із різних країн. На сьогодні спілка охоплює діяльність науковців із різних наукових галузей, зокрема літературознавства, лінгвістики, культурології, медіазнавства, соціології, психології тощо. Що стосується саме перекладознавчого аспекту, то таких досліджень комічного на сьогодні існує не так багато. Хоча поєднання перекладознавчих досліджень та досліджень у рамках цієї дисципліни видається вельми перспективним для галузі перекладознавства і розвитку теорії перекладу.

Слід зазначити, що в межах сучасного перекладознавства дослідники надають перевагу когнітивно-дискурсивним методам і саме культурноорієнтованим підходам до вивчення комічного. Такі підходи базуються на переконанні, що комічне утворюється переважно на основі спільних мереж когнітивних схем. При цьому у вивченні творення механізмів

виникнення даного явища в рамках такого підходу має обов'язково враховуватися не лише оточення суб'єкта комічного, але й увесь його попередній досвід, на основі якого такі мережі утворюються. У межах такого підходу дослідники розглядають комічне як “відображення форм людського мислення та моделей світосприйняття” (Attardo, 1991, p. 70), яке будується на асоціативних зв'язках. Явище комічного, таким чином, пов'язується із особливостями ментальності. Для перекладознавства, зокрема для художнього перекладу, важливим є той факт, що деякі асоціативні зв'язки спираються на загальноприйняті уявлення про світ, тобто є спільними для всіх, у той час як інші сприймаються лише в певних культурах. Тобто перед перекладачем художнього твору у процесі передачі комічного передусім постає проблема коректного розпізнання, інтерпретації та відтворення культурної специфіки гумору, зокрема специфічних асоціативних зв'язків, які сформовані під впливом певного культурного середовища.

З точки зору когнітивістики, вчені досліджують явище комічного, ґрунтуючись на його когнітивних складниках. На сьогодні можна виділити передусім два концепти, базуючись на яких когнітивна наука вивчає комічне з огляду на два основні механізми його творення, а саме: інконгруентність та почуття переваги. В обох концептах можна прослідкувати зв'язок із класичними теоріями комічного. Перше поняття є дотичним до теорії інконгруентності комічного, яка базується на працях А.Хатчесона, І.Канта, А.Шопенгауера, З.Фройда. Згідно з цією теорією комічне можна розглядати як контраст між очікуванням та реальністю. Друге поняття покликається на найстарішу теорію комічного, згідно якої комічне є вираженням почуття певної переваги однієї особи, яка сміється або висміює іншу особу. До класичних представників цієї теорії комічного належать Платон, Аристотель та Т.Гоббс.

У цьому світлі варто також згадати дослідження вченого Й.Ванделе, який пропонує підхід для дослідження та опису механізмів творення комічного метод дискурс-аналізу. На думку дослідника, протиставлення когнітивних схем може продемонструвати більш повну картину для вивчення механізмів творення комічного ефекту, ніж протиставлення одиниць на нижчих рівнях. Пояснюючи механізми створення комічного ефекту, Й.Ванделе також оперує двома вищезгаданими механізмами – невідповідність та почуття переваги.

Серед невідповідностей Й.Ванделе виділяє передусім *мовні невідповідності*. Цей тип невідповідностей включає навмисно спотворене, неправильне або недоречне використання тих чи інших мовних одиниць. Наступний тип – *прагматичні невідповідності*. Такий тип є порушенням когнітивних схем і позначає двозначність мовного акту, наприклад використання гри слів. *Наративні невідповідності* у класифікації Й.Ванделе включають невизначеність референта і двозначність діалогів, які інтерпретуються реципієнтом у рамках наданого контексту за допомогою когнітивних схем, що зберігаються в його пам'яті. Окрім того, науковець виокремлює *пародійні невідповідності*. Пародія, на відміну сатири, націлена не стільки на соціальну сферу, скільки на сферу мистецтва. Вона не порушує наявні в нашій пам'яті когнітивні схеми та стереотипи, а навпаки, слідує їм. Комічний ефект виникає в результаті гіперболізації знайомих елементів, що зберігаються в нашій пам'яті та пов'язані з конкретним витвором мистецтва. Особливої уваги заслуговують *соціальні невідповідності* (сатира). Подібний тип порушення когнітивних схем науковець визначає як один із найважливіших елементів сатири і відносить їх до соціальної сфери. У художніх текстах є одним із найпоширеніших прийомів реалізації комічного ефекту. *Абсолютні невідповідності* дослідник розглядає як абсурдні ситуації, “розуміння яких більшою мірою пов'язане з суб'єктивною інтерпретацією” (Vandaele, 2010, p. 55). Це можуть бути як фізичні невідповідності, що надають твору відтінок гротеску, фантастики (обігрування теми життя/смерті), так і психологічні, що створюють ефект абсурдності ситуації. Сюди також можна віднести і логічні помилки.

Застосування класифікації невідповідностей Й.Ванделе уможливило комплексний підхід до вивчення феномену комічного та відтворення комічної інтенції автора у художньому тексті на різних рівнях. Зокрема, таке багаторівневе вивчення цього феномену дає можливість перекладачеві зберегти та максимально відтворити смисли, відтінки та ідейно-образну структуру художнього тексту.

Така теорія є певною мірою дотичною до "теорії сміху" дослідника А.Бергсона, яка ґрунтується на аналізі саме культурної специфіки комічного, яке “свідомо чи не свідомо базується на певних конвенціоналізованих пресупозиціях” (Бергсон, 1994, p. 80). Прикладом таких пресупозицій можуть слугувати так звані етнічні жарти, коли певне етнічне суспільство висміює інше етнічне суспільство. Такі жарти існують у будь-яких

лінгвокультурних спільнотах і не вважаються принципово неперекладними. Оскільки, на думку дослідниці Б.Сантани Лопез, питання тут полягає лише "в коректній заміні обох суспільств" (Santana López, 2006, S. 37) (група, яка жартує – група, над якою жартують) відповідно до культурної специфіки цільової культури: жарти про поляків в Німеччині, про бельгійців у Франції тощо (Santana López, 2006, S.37). Проблемним у застосуванні такого підходу до дослідження перекладу комічного саме у художніх текстах може бути порушення внаслідок подібних заміन авторського замислу, автентичності та ідейно-образної структури твору.

Таким чином, враховуючи специфіку вищезазначених теорій, можна визначити, що механізми, на яких базуються більшість теорії гумору – це "інконгруентність", тобто невідповідність, і почуття переваги. Сучасні дослідження, однак, більш схильні до розгляду комічного у поєднанні цих двох концептів. З метою проведення розгалужених та більш поглиблених розвідок дослідники використовують поняття "почуття переваги" в дещо ширшому сенсі і визначають його не лише як почуття переваги суб'єкта комічного над об'єктом комічного, але й як "будь-який соціальний вплив або соціальне значення" (Vandaele, 2010, p. 56). Окрім того, у своїх дослідженнях Б.Сантана Лопез пропонує не обмежуватися лише цими двома концептами, а в аспекті розгляду комічного як "почуття переваги" потрібно згадати і про його етичну природу. Оскільки комічне, окрім вище зазначених функцій, може слугувати також і для вираження приниження, цензури тощо (Santana López, 2006, S. 25).

Цікавими для вивчення комічного на матеріалі художніх текстів і відтворення даного явища у перекладі є також дослідження у галузі прагматики. Тут слід згадати загальну теорію вербального гумору (General theory of verbal humor), яка була розвинена С.Аттардо і В.Раскіном в 1991 році і стала продовженням праці В.Раскіна "Семантичний сценарій теорії гумору" (1985). Предметом дослідження в цих працях виступає лінгвістичний аналіз жарту. Дослідники визначають жарт як одиницю, яка складається з таких основних параметрів: мова (language), стратегія оповідання/нарративна стратегія (narrative strategy), мета (target), ситуація комічного (situation), опозиція/зіткнення скриптів (script opposition) та логічний механізм (logical mechanism) (Attardo & Raskin, 1991).

Параметр "мова" у межах лінгвістичного аналізу жарту визначають як суто лінгвальний матеріал, який слугує для вербалізації жарту, вибору та

порядку мовних засобів; "нарративна стратегія" позначає композицію розповіді, в яку "вбудований" жарт, а також жанр сміхового тексту (анекдот, діалог, римований вірш); "мета" позначає на кого/що націлений жарт (комічне переважно націлене на осміювання соціальних стереотипів); "ситуація" включає в себе учасників, їхні дії, об'єкти, контекст; "опозиція скриптів" та "логічний механізм" описують механізм зіткнення скриптів, що спричинює виникнення комічного ефекту.

Якщо розглянути теорію вербального гумору на матеріалі саме художніх творів, то можна припустити, що механізм створення комічного базується не суто на грі з мовним потенціалом, який автор певного художнього тексту використовує для розгортання комічного ефекту, але й на зіткненні певних ментальних схем. Наприклад, для передачі гумористичного ефекту автор певного художнього тексту може послуговуватися різними мовними та риторичними засобами, наприклад, гра слів, метафора, іронія, гіпербола, евфемізми, діалектизми, сленгізми, авторські неологізми тощо. Переклад окремо таких культурно-специфічних елементів вже змушує перекладача художнього твору шукати креативні шляхи вирішення цього завдання з огляду на комплексність та культурну обумовленість таких елементів. Вірогідно, що прямий переклад при відтворенні подібних лінгвальних та стилістичних засобів у більшості випадків спричинить втрату комічного ефекту як авторської інтенції.

Проте слід зазначити, що і відтворення мовних засобів вихідного тексту еквівалентними мовними засобами у тексті перекладу також не гарантує успішного відтворення комічної інтенції автора. Наприклад, заміна метафори, яка націлена на створення комічного ефекту у вихідному тексті, метафорою у тексті перекладу може не викликати подібної реакції у цільової аудиторії.

Отже, труднощі, з якими зіштовхується перекладач художнього тексту при відтворенні комічного та гумору, не є суто лінгвістичними. Відповідно до загальної теорії гумору комічне утворюється завдяки тому, що певний суб'єкт (у рамках даного дослідження суб'єктом комічного виступає автор художнього тексту) користується певними підсвідомими когнітивними правилами, за допомогою яких потенційно комічний елемент стає конгруентним ситуації чи попередньому тексту. Дослідники відзначають, що кількість таких когнітивних правил незліченна, що пов'язано з "безмежним потенціалом лінгвокреативної здатності людини" (Attardo & Raskin, 1991,

p.190). Розгортання семантичного сценарію гумору, однак, у ментальності представників різних культур може відбуватися по-різному.

Тобто для перекладознавства, зокрема для дослідження художнього перекладу, релевантним є такий підхід через те, що необхідні для зіткнення скрипти у свідомості представників різних лінгвокультурних спільнот та засоби вербалізації скрипту у тексті можуть не збігатися і навіть суттєво різнитися. Зокрема через той факт, що “в конкретній мові і культурі зосереджується історичний досвід їхніх носіїв” (Підгрушна, 2013, с. 165).

Слід також зазначити, що і в процесі художнього перекладу перекладач має певним чином справу з міжкультурною асиметрією, тобто з певними “розбіжностями у світоглядних моделях, цінностях та сприйнятті світу, невідповідності у вербальному й невербальному кодуванні смислів”, що зумовлено історичними, етнічними, мовними чинниками тощо (Асиметрія у міжкультурній комунікації, б. д.). Окрім того, варто зауважити також, що художні тексти передусім є результатом індивідуального творчого процесу. Тому перекладачеві при перекладі художнього тексту, передусім, важливо також враховувати особистість автора, його світобачення та індивідуальний стиль з огляду на те, що автор тексту є представником іншої лінгвокультурної спільноти.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що міждисциплінарний підхід вивчення комічного у світлі художнього перекладу є доцільним, оскільки дозволяє більш плідно і ґрунтовно розглянути дане явище з огляду на його багатогранність, комплексність та культурну обумовленість. Результати таких досліджень з огляду на їхній міждисциплінарний підхід до комічного як комплексного та багатогранного явища можуть стати основою для більш ґрунтовного перекладознавчого аналізу даного явища. Окрім того, ця перекладознавча розвідка є внеском у поглиблене вивчення природи комічного та специфіки його відтворення в художніх текстах. Перспективним є подальше поглиблення досліджень когнітивних механізмів творення комічного, а також лінгвальних та прагматичних засобів вербалізації комічного в художніх текстах. Зважаючи на те, що лінгвістичний аналіз жарту застосовувався частіше на матеріалі ситуативних жартів, анекдотів, тобто коротких текстів, а подібних досліджень на прикладі художньої літератури доволі мало, цікавими і перспективними є подальше застосування даного аналізу саме на матеріалі

художніх творів. Подальшого вивчення потребують, зокрема, і перекладацькі стратегії відтворення даного явища в художніх текстах, які б дозволяли мінімізувати порушення та втрати комічного як авторської інтенції у художньому перекладі.

ДЖЕРЕЛА

Асиметрія у міжкультурній комунікації. (б.д.) Велика українська енциклопедія. Взято 18 березня 2024 з <https://vue.gov.ua>.

Бергсон, А. (1994). *Нарис про значення комічного* (Є. Єременко, Пер.).

Кам'янець, А., & Некряч, Т. (2010). *Інтертекстуальна іронія і переклад*. Видавець Карпенко В. М.

Колесник, Р. (2011). *Відтворення комічного у художньому перекладі (на матеріалі творів німецькомовних авторів ХХ століття)*. [дис. канд. філол. наук]. Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН.

Підгрушна, О. (2013). Відтворення у перекладі культурно-художньої специфіки гумору. *Мовні і концептуальні картини світу*, 3(46), 162–169.

Семків, Р. (2002). *Іронія як принцип художнього структуроутворення*: [дис. канд. філол. наук]. Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН.

Шинкарук, В. (2002). *Філософський енциклопедичний словник*. Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН.

Attardo, S., & Raskin, V. (1991). Script theory revis(it)ed: Joke similarity and joke representation model. *HUMOR: International Journal of Humor Research*, (4), 293–347.

Delabastita, D. (2004). Wordplay as a translation problem: a linguistic perspective. *Übersetzung, translation, traduction*, 600–606.

Preisendanz, W., & Warning, R. (1976). *Das Komische*. Physical Description.

Pylypenko, R. (2021). Zur Kulturspezifik des Humoristischen in der schönen Literatur. *Cogito. Multidisciplinary research journal*, 202–208.

Raskin, V. (2008). Theory of humor and practice of humor research. *The primer of humor research*, 8, 1–15.

Santana López, B. (2006). *Wie wird das Komische übersetzt? Das Komische als Kulturspezifikum bei der Übersetzung spanischer Gegenwartsliteratur*. (Band 7). Frank & Timme GmbH.

Unger, T. (1995). *Differente Lachkulturen? Fremde Komik und ihre Übersetzung*. Gunter Narr.

Vandaele, J. (2010). Humor in translation. *Handbook of Translation Studies*, (1), 147–152.

Witte, H. (2000). *Die Kulturkompetenz des Translators: Begriffliche Grundlegung und Didaktisierung*. Stauffenburg.

REFERENCES

Asymetriia u mizhkulturnii komunikatsii. (b.d.) Velyka ukrainska entsyklopediia. Retrieved March 18, 2024, from <http://vue.gov.ua> (in Ukrainian)

Attardo, S., & Raskin, V. (1991). Script theory revis(it)ed: Joke similarity and joke representation model. *HUMOR: International Journal of Humor Research*, (4), 293–347.

Berhson, A. (1994). *Narys pro znachennia komichnoho* (Ye. Yeremenko, Per.). (in Ukrainian)

Kam'ianets, A., & Nekriach, T. (2010). *Intertekstualna ironiia i pereklad*. Vydavets Karpenko V. M. (in Ukrainian)

- Kolesnyk, R. (2011). *Vidtvorennia komichnoho u khudozhnomu perekladi (na materialy tvoriv nimetskomovnykh avtoriv XX stolittia)*. [dys. kand. filol. nauk]. Instytut literatury im. T.H.Shevchenka NAN. (in Ukrainian)
- Pidhrushna, O. (2013). Vidtvorennia u perekladi kulturno-khudozhnoi spetsyfiky humoru. *Movni i kontseptualni kartyny svitu*, 3(46), 162–169. (in Ukrainian)
- Semkiv, R. (2002). *Ironiia yak pryntsyf khudozhnoho strukturoutvorenna*: [dys. kand. filol. nauk]. Instytut literatury im. T.H.Shevchenka NAN. (in Ukrainian)
- Shynkaruk, V. (2002). *Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk*. Instytut filosofii imeni Hryhoriia Skovorody NAN. (in Ukrainian)
- Delabastita, D. (2004). Wordplay as a translation problem: a linguistic perspective. *Übersetzung, translation, traduction*, 600–606.
- Preisendanz, W., & Warning, R. (1976). *Das Komische*. Physical Description.
- Pylypenko, R. (2021). Zur Kulturspezifik des Humoristischen in der schönen Literatur. *Cogito. Multidisciplinary research journal*, 202–208.
- Raskin, V. (2008). Theory of humor and practice of humor research. *The primer of humor research*, 8, 1–15.
- Santana López, B. (2006). *Wie wird das Komische übersetzt? Das Komische als Kulturspezifikum bei der Übersetzung spanischer Gegenwartsliteratur*. (Band 7). Frank & Timme GmbH.
- Unger, T. (1995). *Differente Lachkulturen? Fremde Komik und ihre Übersetzung*. Gunter Narr.
- Vandaele, J. (2010). Humor in translation. *Handbook of Translation Studies*, (1), 147–152.
- Witte, H. (2000). *Die Kulturkompetenz des Translators: Begriffliche Grundlegung und Didaktisierung*. Stauffenburg.

Дата надходження статті до редакції: 28.03.2024.

Прийнято до друку: 22.04.2024